

עין משפט
גר מצוה

ג:

שור שנגח את הפרה פרק חמישי בבא קמא

מסורת הש"ס

6) (תוספתא ספ"ג),
7) לעיל ס"ג, 8) לקמן ס"ג,
9) וקרא יי אל רחם
10) ונתן ארץ אפס ירב
11) ונתן ארץ אפס ירב
12) ונתן ארץ אפס ירב

תורה אור השלם
1. העבר ה על פני
2. ונתן ארץ אפס ירב
3. ונתן ארץ אפס ירב

הגהות הב"ח
א) נב' דק' נפילה
ב) שמואל ונבל:

גליון הש"ס
תוס' ר"ח לשמואל וכו'
נחבב בקרקע טוהר
שמואל. עין לעיל דף כח
ע"כ תוספת ד"ס ופ"ק:

מוסף רש"י

ארץ אפס לצדיקים
ולרשעים. אפס משמע
פנים בין שחוקות בין
ועמות. אפס שחוקות
מחיר ומחיר לצדיקים
למחיר ללא ואפס ועמות
מחיר לרשעים ומחיר
טריטות לטוה"כ ועובדי
כ"כ. אחד החופש
בור שית ומערה. אה
החופש בור ואחד החופש
שית ומערה חייב נפילה.
שור החופש (מגדרי"ה).
וען דברי המלמס בכל
מקום. דהיא נפשיעא ליה
מא נרשא וזוהו שמי
כשא להשמיט שיהא
זוהו ה הוא שיהא אחר
(וכנה כ"כ). מה בור שיש
בו כדי להמית. והיינו
עשרה טפחים. לפס
טור אינו פחות מעשרה
טפחים (שם). וקמן צ"א.
אף כל שיש בו כדי להמית,
ומא ידוע עשרה טפחים
(מגדרי"ה ח"ה).

ארץ אפס. משמע מאריך רוגו וממתין מלפרע. אך אפס משמע
שני לטוים אחת של טובה ואחת של רעה: לרשעים. מלשם שכן
טוב לאלתר: ולרשעים. מלפרע מהן לאלתר: לא יסקל. לפנות
אכזבי: מרשום שאינה שלך. שמה אחת עמיד למוכרה: לרשום

שלך. רשות הרבים כל ימיו הוא
שלו: נלגג עליו. לא היה מכיר
עמו של דבר: ברתני' מריון
ועליו. בור עגול הוא. שית ארוכה
וקצרה. מערה מרובעת ומכוסה בקרו
אלה שיש לה פה. מריון רחבין
ומרובעין כמערה ואינו מקורין אלא
כל פיו פחות: נעליון. קרין מלמטה
ורחבין מלמעלה: סמס בור עשרה
טפחים: מה בור שיש בו כדי להמית.
דהיינו טפחים: גב' להכלו.

משום דעבד ליה הכל לבור ולא
משום מנעו: קרקע עולם. ואינו
שלו: שמואל אמר להכלו. חייבה
תורה דקראמרין ואע"ג דהכל
ממילא אחי ליה וכ"ש למנעו דלאו
עבד ליה הכנסה: ואם פלמ"ג דוקא
למנעו ולא להכלו דהא ממילא הוא
ואינו לא עבדיה: ספורס הערה על

הבור. דכתיב גורס' סמס: ופילו
מלא ספוגין של למר. לילכא חכמה:
מאי בנייבו. מכדי היכא דמת בו
בין לרב בין לשמואל חייב ופילו
נבקעת כריסו או נשברה מפרקמו
מחייב נמי רב דאיכא למימר הכל
נמי קטלמיה ואפי' נשברה רגלו
וכיחא איכא למימר מחמת הכל
הבור מלה וכיחא מה לי אי עממא
דחייבא משום חכמה מה לי משום
הכל: דעבד גובה. מל גובה עשרה
כרה"ר ועלה שם שור ונפל דהכל
ליכא הכל אלא חכמ: דרך נפילה.

בעומק משמע ועל פניו: פני.
מריון ועליון כרישא: והדר מפרש.
מחייב נפקי: דקטין וכריכא. קר
ועגול: אכל מריון. דרחבין ולא
מטללי אימא לא: לאו משום דליס
ביס חכמ. ואע"ג דאית ביה הכל
וקשיא לתרוייהו: לא משום דליס
ביס הכל. וכי"ש דחכמה לית ליה:
לנוקין. מלה מחמת הכל וכיחא:
כרישא. יאור: דללא. משקה
שדות והיא עמוקה אמה ולפיכך היא
נקראת אמת המים דעמוקה אמה
ורחבה אמה: ערפיה רב נחפן.
משום ריסקוי אכריס דהיא אחת
מ"מ ערפיות דתנן (חולין דף מג).
נפלה מן הגג ואע"פ דלא חזינן ביה
מכה אלא שאין יכול לעמוד ואמרין
התם (דף נ"א): אם שהתה מעת לעת
ושחטה כשירה ואם עמדה והלכה
אינה כריכה מעת לעת וזכור זה לא
עמד: קבא דקמסא. להלאומיו עד
שיבא לפני חכמים לשאלו ויורוהו
אם שהתה מעת לעת ושחטה
כשירה: לא אפסייה. שהיה ממתין:
לא

ארץ אפס לצדיקים ולרשעים. נעשין פסין (עירובין דף כב. וס'
משמע לרשעים להאכזרס מן העוה"כ ובחלק (פאהרין דף
ק"א). משמע לטובה ו"ל כשלין סופו לעשות חסונה הוא לרעה אכל
כסופו לעשות חסונה הוא לטובה: איכא בנייהו דעבד גובה.

יארץ אפס ולא כתיב ארץ אף ארץ אפס
לצדיקים ולרשעים: ת"ר אלא יסקל אדם
מרשותו לרה"ר (6) מעשה באדם אחד שהיה
מסקל מרשותו לרה"ר ומצאו חסיד אחד
אמר לו ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות
שאינה שלך לרשות שלך נלגג עליו
לימים נצרך למכור שדהו והיה מוהלך
באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים אמר
יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה
מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך:
ברתני' (7) החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו
שור או חמור חייב יאחד החופר בור שיה
ומערה חריצין ונעיצין חייב א"כ למה נאמר
בור (8) מה בור שיש בו כדי להמית עשרה
טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה
טפחים ה"ו פחותין מעשרה טפחים ונפל
לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הווק
בו חייב: גב' (9) אמר רב בור שחייבה
עליו תורה להבלו ולא לחבטו אלא קסבר
חבטה קרקע עולם הוא דמוקא ליה ושמואל
אמר ילהלו וכ"ש לחבטו וא"ת לחבטו
אמרה תורה ולא להבלו התורה העידה על
הבור ואפילו מלא ספוגין של צמר מאי
בנייהו איכא בנייהו דעבד גובה ברה"ר
לרב אגובה לא מיחייב לשמואל אגובה
נמי מיחייב מ"ט דרב דאמר קרא ונפל עד
שיפול דרך נפילה (10) ולשמואל ונפל כל דהו
משמע תנן א"כ למה נאמר בור מה בור
שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף
כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים
כשלמא לשמואל אף כל לאתויי גובה
אלא לרב אף כל לאתויי מאי לאתויי חריצין
ונעיצין חריצין ונעיצין כהדיא קתני להו תני
והדר מפרש והני כולוהו דקתני למה לי
צריכא דאי תנא בור הוה אמינא בור עשרה
הוא דאית ביה הכלא משום דקטין וכריכא
אבל שיה דאריך אימא בעשרה לית ביה
הכלא ואי תנא שיה הוה אמינא שיה עשרה
הוא דאית ביה הכלא משום דקטין אבל
מערה דמרבועא אימא בעשרה לית בה
הכלא ואי תני מערה הוה אמינא מערה
בעשרה הוא דאית בה הכלא משום דמטללא
אבל חריצין דלא מטללי אימא בעשרה
לית בה הכלא ואי תנא חריצין הוה אמינא

וחכמנו כקרקע דלוי נחכמנו בגובה
מודה רב דחייב כמו בחכמנו וסרינו
ומשאול דלמח (לעיל דף ג.) אי
דלפקריה בין לרב בין לשמואל היינו
נור והיינו משום דחכמה ידיה הוא
וקשה דנחמקל בגובה (11) ונחמקל כקרקע
מודה שמואל דפטור דקרקע עולם
היקמו דמנוכח לקמן (דף נ"ג) אמר
שמואל היכי דמי לאחוריו דפטור
כגון שנחמקל בבור ונפל אחוריו הבור
ו"ל כגון דעבד גובה ה' טפחים וסביב
הגובה חפר בעומק ה' טפחים ונחמקל
בגובה ונחמקל בעומק בור א"ג דוקא
התם נמי נפל מקול הכריה פטר
שמואל שקול הכריה גרס לו ליפול
וחכמה נמי לא גרס לו מעשיו
שנחמקל כקרקע שחון לבור ואין
להקשות דליחייב בעל הבור המתי
שעשה תני התקלה וכל נמי ליחייב
דהא מוקי לה כרבי נתן דכי ליכא
לאשמואמי מהאי משתלם מהאי י"ל
דקסבר שמואל שאין לחייב בעל הבור
לעולם אפי' לרבי נתן אלא כשעשה
כל התקלה או יתחייב בעל הבור
כשנחמקל ואפי' נחמקל כקרקע עולם
או כשעשה החוק אע"ג שלא עשה
התקלה אכל נחמקל לא יתחייב
נור כשנחמקל כקרקע עולם ופי'
זה אחי שפיר הא דמשמע לקמן (שם)
נחמקל נחמקל ונפל לבור דמחייב בעל
הכאן אע"ג דהא בור לאו איהו
כריכה: תני והדר מפרש. פי'

תני והדר מפרש מהיכא נפקא לן:
אם שהתה מעת לעת ושחטה
כשירה. כפרק אלו עריפות
(חולין נ"א: שם) אומר עמדה אין לריכה
מעת לעת כדיקה ודאי בעי הלכה
אפילו כדיקה לא בעי אכל כששהתה
מעת לעת אין להוכיח משם אי בעי
כדיקה אי לא ומתוך ה"ג משמע דבעי
כדיקה שפירש און לא נקיאין
כדדיקה ולדין בעי י"ג מש: אמרי

חריצין עשרה הוא דאית ביה הכלא משום דלית בהו רויחא מלעיל
טפי מתתאי אבל נעיצין דרויחי מלעיל טפי מתתאי אימא בעשרה לית
בהו הבור קמ"ל: תנן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור
או חמור ומת פטור ואם הווק בו חייב נפל לתוכו שור או חמור ומת
פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטה לא משום דלית ביה הכלא אי
הכי אם הווק בו חייב הא לית ביה הכלא אמרי אין הכלא למיתה ויש
הכלא לנוקין ההוא תורה הנפל לאריותא דדלאי שחטיה מריה טרפיה רב נחמן אמר רב נחמן אי
שקיל מריה דהאי תורה קבא דקמחא ואול תנא בי מדרשא אם שהתה מעת לעת כשירה לא
אפסדיה לתורה דשוה כמה קבי אלמא קסבר ר"ג יש חבטה בפחות מעשרה איתויבה רבא לרב נחמן
היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מאי טעמא לאו משום דלית ביה חבטה
לא

מה א מ"י ס"ג ס"ג
טק' תמן ה' כב
סמ' עין ס' טו"ש ח"מ
ס' ח' ט"ק: 6:
בו ב מ"י ט' ס"ג הלכה
6 סמ' ט' טו"ש:
ח"מ ס' ח' ט"ק: 1:
בו ב ד ה מ"י ט' ס"ג:
טו"ש ט' ט"ק: 1:
מה ו מ"י ט' ס"ג ח"ד
טו"ש ט' ט"ק: 1:
סמ' ד מ"י ט' ס"ג טו
טו"ש ט' ט"ק: 1:
ג ח מ"י ט"ס הלכות
שחטה הלכה יע סמ' 2
עין ס' טו"ש יד ס' ט'
מ' ט"ק: 1: